

Wpływ funkcji słuchowych na prawidłowy przebieg nauki czytania i pisania

Ważnym aspektem dojrzałości dziecka do podjęcia nauki w szkole jest prawidłowo rozwinięty słuch fonemowy oraz zdolność do analizy i syntezy słuchowej.

Słuch fonemowy wg I. Styczek to *umiejętność rozróżniania najmniejszych elementów składowych wyrazów czyli fonemów*. Umiejętność ta umożliwia też rozumienie wyrazów, które są zbudowane z fonemów danego języka.

Początki słuchu mownego obserwuje się już pod koniec okresu gaworzenia, a jego najbujniejszy rozwój przypada na okres między 1 a 2 rokiem życia dziecka. Pod koniec 2 roku życia dziecko osiąga dojrzałość w różnicowaniu głosek.

Konsekwencją niedokszałcenia lub zaburzenia słuchu mogą być na przykład trudności dziecka w różnicowaniu wyrazów podobnych brzmieniowo, różniących się jedną cechą dystynktywną, najczęściej dźwięczność-bezdźwięczność. Utrudniają one sprawną naukę czytania i pisania (pojawiają się błędy polegające na myleniu liter – odpowiedników głosek podobnie brzmiących np. b-p, d-t, k-g itp).

Na bazie prawidłowo rozwiniętego słuchu fonemowego kształtuje się **zdolność do dokonywania analizy i syntezy słuchowej wyrazów**, będąca podstawą nabywania umiejętności czytania i pisania. Kształtuje się ona między 5 a 7 rokiem życia dziecka. Jej rozwój powinien ukończyć się przed podjęciem nauki w szkole.

Ważne jest ćwiczenie tej umiejętności u dziecka, z zachowaniem zasady stopniowania trudności. Ćwiczenia powinny przebiegać w następującej kolejności:

I. Różnicowanie samogłosek w nagłosie i spółgłosek w wygłosie.

1. Czy na początku wyrazu „osa” jest głoska „o”?
2. Jaką głoskę słyszysz na początku wyrazu „okno”? itp.

PRZYKŁADOWY ZESTAW WYRAZÓW:

Ola, igła, ul, ekran, oko, akwarium, osa, elementarz, Ula, Irek, ucho, agrafka, Ewa, okno, ulica, aparat, indyk, Ala, ananas, okulary, Eskimos, owoce, Iwona, Ameryka,

3. Czy wyraz „mak” kończy się głoską „k”?
4. Jaką głoskę słyszysz na końcu wyrazu „but”? itp.

PRZYKŁADOWY ZESTAW WYRAZÓW:

pas, bal, por, kosz, sok, ser, szal, hak, las, pan, dom, koń, banan, katar, wazon, korek, rower, bilet, metal, bałwan, tygrys, kaptur, ślimak, komputer, wtorek, klucz, kaloryfer, dywan,

II. Różnicowanie samogłosek w wygłosie i spółgłosek w nagłosie.

1. Czy na końcu wyrazu „mama” słyszysz głoskę „a”?
2. Jaką głoskę słyszysz na końcu wyrazu „Ola”? itp.

PRZYKŁADOWY ZESTAW WYRAZÓW:

mama, rzeka, fale, koło, nogi, woda, lato, maki, kije, guma, okno, buty, rogi, morze, ryby, sobota, korale, kolano, koniki, sałata, guziki, domino, pisaki,

3. Czy na początku wyrazu „kot” jest głoska „k”?
4. Jaką głoską zaczyna się wyraz „las”? itp.

PRZYKŁADOWY ZESTAW WYRAZÓW:

lis, kosz, pas, dom, tor, miś, ser, żuk, hak, szal, wąs, but, woda, łąta, rama, fale, domy, lody, sala, kawa, haki, mama, taca, koło, tata, nogi, pole, banan, lekarz, medal, jeleni,

III. Różnicowanie głosek w wyrazach bez zbiegu spółgłosek.

1. *Jakie głoski słyszysz w wyrazie „dom”?*
2. *Zgadnij, co powiedziałam? „m-i-ś” (wyraz wypowiadamy głoskując) itp.*
3. *Powiedz głoskami jakiś wyraz, a ja zgadnę, co powiedziałeś.*

PRZYKŁADOWY ZESTAW WYRAZÓW:

lis, hak, ser, but, dom, las, wór, tor, kosz, osa, ule, Ola, sok, bat, kot, kij, nieć, woda, tata, taca, ryba, lody, koło, nogi, pole, sala, szale, kawa, kasza, kino, medal, bilet, lizak, komin, jeleń, wózek, rower, banan, kijek, motyl, pajak, cebula, lodyga, kasetka, sałata, maszyna, kabina, gazeta, talerze, wesele, kolano, Dorota, marynarze, parasole, koraliki, gabinety, galareta, talerzyki, lokomotywa, samochody,

IV. Różnicowanie głosek w wyrazach ze zbiegiem spółgłosek.

1. *Jakie głoski słyszysz w wyrazie „park”?* itd.
2. *Zgadnij, co powiedziałam: „p-o-r-t” (wypowiadamy głoskując)*
3. *Powiedz głoskami jakiś wyraz, a ja zgadnę, co powiedziałeś.*

PRZYKŁADOWY ZESTAW WYRAZÓW:

bank, metr, żart, hełm, deszcz, tort, boks, gość, most, liść, list, wilk, film, żubr, cyrk, golf, lwy, łąka, kra, ćma, gra, dwa, sto, psy, bzy, tło, kły, dno, dni, sny, kto, kran, ptak, gracz, brat, dres, kret, klej, krem, grosz, skok, krok, klucz, kruk, płyn, smyk, blok, krowa, skała, brama, kłapa, trasa, flaga, klasa, trawa, brawo, kreda, słowo, błoto, zboże, klamka, pralka, bramka, precle, dreszcze, knedle, Krosno, słońce, plotka, kromka, szczotka, sklep, strach, skłon, grzmot, splot, zwrot, strój, struś, strup, stryj, strych, sprzęt, start, blask, płaszcz, kleks, klops, sport, sztorm, tłuszcz, bluszcz, plusk, klaps,

Jeśli mimo ćwiczeń uczeń ma trudności z dokonywaniem analizy i syntezy głoskowej, świadczyć to może o zaburzeniu słuchu fonemowego lub też deficytach w zakresie **pamięci słuchowej**. Zaburzona pamięć słuchowa utrudnia lub uniemożliwia utrzymanie w pamięci kilku elementów odbieranych drogą słuchową oraz powtórzenie prawidłowo kilku składników wypowiedzi. Problemy z zapamiętywaniem mogą dotyczyć również liczby i kolejności sylab lub głosek w wyrazie. Wpływa to negatywnie na rozumienie mowy (np. identyfikowanie słów kot-kto-tok, masło-słoma itp.), utrudnia tworzenie się stabilnych wzorców słuchowych wyrazów, zaburza proces czytania i pisanie.

Analiza i synteza słuchowa wymaga wielu ćwiczeń, ale również dobrego poziomu rozwoju opisanych wyżej umiejętności słuchowych. Ważne jest, aby nauczyciel potrafił odróżnić kłopoty dziecka, wynikające z braku treningu, od trudności będących wynikiem specyficznych problemów w zakresie funkcji słuchowych. Tylko wtedy, dzięki właściwemu postępowaniu oraz wprowadzeniu rodziców w istotę problemu i zmobilizowaniu ich do aktywnej współpracy, będzie on mógł skutecznie pomóc dziecku w nauce czytania i pisanie.

Oprac.: Dorota Zemła